

Ο JACQUES DALCROZE & Η ΡΥΘΜΙΚΗ

Λίγοι καλλιτέχνες έζησαν ζωή τόσο γεμάτη και τόσο γόνιμη όσο ο **Emile Jacques-Dalcroze**. Γεννήθηκε στις 6 Ιουλίου του 1865 και τα πρώτα μουσικά μαθήματα τα πήρε στο Ώδείο της Γενεύης. Αποφοιτώντας, σε ηλικία 18 χρόνων, έγραψε τη πρώτη του μικρή όπερα τη «Σουμπρέτα» και έφυγε για τη Βιέννη όπου μελέτησε πιάνο δύο χρόνια με το **Prosnitz** και έπειτα στο Παρίσι όπου έργαστηκε ταυτόχρονα με τον **Delibes** και τον **Gabriel Fauré** που έμελλε τόσο να του αφοσιωθεί. Το 1890 δέχεται να πάει στο Άλγερσι σαν διευθυντής ορχήστρας θεάτρου κι' εκεί συνθέτει τη σουίτα για όρχηστρα «Ανοιξίς» και τη μονόπρακτη κωμική όπερα «Μαθητής». Τόν γοητεύει η άραβική μουσική, δε δέχεται όμως τη θέση του διευθυντή του Ώδείου που του προσφέρουν, γιατί νιώθει ότι ο τόπος αυτός θα έπνιγε τη καλλιτεχνική του εξέλιξη.

Στο γυρισμό του στη Γενεύη διορίζεται καθηγητής του σολφέζ και της αρμονίας στο Ώδείο. Τα μαθήματά του γίνονται περιζήτητα, γιατί, εκτός από την καθαρά μουσική άποψη, προσέχει στους μαθητές του κάθε τι που σχετίζεται με την ψυχική τους ζωή, αναζητάει τις αιτίες, και έπειτα τα μέσα για να κτύπηση κάθε ελάττωμα κι' έτσι να τους βοηθήση να γίνουν αληθινοί μουσικοί. Για χάρη των μαθητών του συνέθεσε τις Παραλλαγές του στο θέμα «Η Έλβετία είναι άραϊα», όπου κάθε μέρος είναι αφιερωμένο σ' ένα δρυγανό, ακόμα ένα θεατρικό κομμάτι «La Veillée» και τα περιφημα «Chansons romandes», ένα όλοτετα καινούρ-

γιο είδος μουσικής, χορού και ποίησης, που έγιναν δεκτά μ' ένθουσιασμό σ' όλα τα σχολεία στο Παρίσι, στο Βερολίνο, στις Βρυξέλλες, στη Μασσαλία. Το 1897 το θέατρο της Γενεύης ανέβασε το «Σάντσο Πάντσα» του, κωμική όπερα σε τρεις πράξεις που παίχθηκε έπειτα και στο Στρασβούργο. Το 1900 φάνηκε το «**Jeu du Feuillu**», έξαισιο έαρινό παίχμα που ανέβασε στο θέατρο ο **Jo Baeriswyl**, ο άπλος αυτός δάσκαλος που, χάρις στη Ρυθμική που έκανε χρόνια με το **Dalcroze**, κατώρθωσε, όπως λέγει ο ίδιος, να έξωτερικεύση κι' έπειτα ν' αναπτύξη τις έξωτερικές λαμβάνουσες δυνάμεις του και να γίνη σκηνοθέτης μεγάλης αξίας. Σ' αυτόν χρωστώνε την έπιτυχία τους πολλά **Festspiels** της Έλβετίας.

Τη χρονιά του 1903 τη διακρίνει ένα σημαντικό γεγονός, η γέννηση της ρυθμικής.

Στά μαθήματα του σολφέζ που έβινε ο **Dalcroze** παρητήρησε ότι από μερικούς μαθητές με πολύ καλό αυτί, έλειπε το αίσθημα της διάρκειας του ήχου, καθώς και η ικανότητα ν' αντιλαμβάνονται μία διαδοχή από ήχους διαφορετικής διάρκειας. Πολλές φορές αντιδρούσαν στην έπιδραση της μουσικής με άβέλητες κινήσεις του σώματος του κεφαλιού ή με κτύπημα των ποδιών. Αυτό τον έκανε να σκεφθή ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στην άκουστική και στα νευρικά κέντρα του σώματος. Όλα τα παιδιά δέν αντιδρούσαν με τον ίδιο τρόπο. Μερικά δε κατόρθωναν να συνδέσουν τις κινήσεις τους που δέν υποτάσσονταν στις διαταγές του

έγκεφάλου. 'Ο νοός διέκρινε τούς ήχους μέσα στο χρόνο, αλλά ή φωνή δέ μπορούσε να τούς πραγματοποιήσει. Έβγαλε το συμπέρασμα ότι το κινητικό και δυναμικό στοιχείο στη μουσική έξαρτάται όχι μόνο από την άκοή, αλλά και από την άφή, όπως νόμιζε στην άρχή, άφού οι άσκήσεις τών δακτύλων βοηθούν την πρόοδο του μαθητή. Κατέληξε να χαρακτηρίση την άποκλειστικά άκουστική μουσικότητα σαν μουσικότητα άτελη και άρχους ν' αναζητεί τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα στην κίνηση και στο άκουστικό ένστικτο, ανάμεσα στην άρμονία τών ήχων και στην άρμονία τών άξιών, ανάμεσα στη μουσική και στο χαρακτήρα, ανάμεσα στην τέχνη της μουσικής και στην τέχνη του χορού. Στά μαθήματα αυτά, που άρχισε ο **Dalcroze** παρ' όλη την αντίθεση της όπισθοδρομής τότε διεύθυνσής του 'Ωδείου της Γενεύης, διαπιστώθηκε ότι ή μουσική άρρυθμία είναι ανυπέριτες της γενικής άρρυθμίας. Έσφαιρόθησαν λοιπόν διάφορα μέσα για να κτυπηή ή άρρυθμία αυτή. Δηλαδή, βάδιση με τη μουσική, να μιμηή ό μαθητής τούς μουσικούς τονισμούς, τις άποχρώσεις μουσικής ρυθμικής άγωγής και έντασης, τά *phrasés*, τά *crescendo*, και τά *diminuendo*. "Έπειτα άσκήσεις μεγάλης ή μικρής άναπνοής, με συνέχεια ή με διακοπή να κτυπάει ό μαθητής με τά χέρια του μέτρο και να κάνει διαφορετικές κινήσεις με τά πόδια. "Έτσι άρχισεν ή άγωγή τών νευρικών κέντρων και ή δημιουργία νέων χρήσιμων αυτόματισμών και φανερώθηκε τί ρόλο μπορεί να παίξη αυτή ή άγωγή που τόσο προσοχή και δύναμη συγκέντρωσης χρειάζεται και που έλευθερώνει τόν άνθρωπο από τις άλυσιδες που τόν άκίνητοην χωρίς κι' ό τβιος να τό νιώθι. Πολλές φορές τό μέτρο ό **Dalcroze** ότι ή ρυθμική είναι μέσο και όχι σκοπός. Τη θεωρεί βάση άπαραίτητη της άνατροφής τών παιδιών να ήν μουσικής μόρφωσης, άκόμα και σαν πολύτιμο βοήθημα για τί μελέτη κάθε τέχνης.

Δέν πρέπει, λέγει, να μπερδεύουμε την Ρυθμική με τό χορό. 'Ο χορός είναι ή τέχνη που μάς χαρίζει εδ-κνησία και χάρη, πράγμα βίβια που άποτελεί μεγάλο πλεονέκτημα. "Αλλά δέν έχει καμιά σχέση με τό χαρακτήρα με την ίδιουογκρσία και γενικά με την άνάπτυξη κάθε Ικανότητάς μας. 'Ο χορός ειδικεύει άρισμένες σωματικές κινήσεις και δίνει την έξωτερική Ισορροπία. Κι' ό σπουδαιότερο όμως χορευτική δέ γίνεται έξυπνότερος παρά μόνο στο κλάδο του, ενώ μία τέλεια μόρφωση όλων τών παραγόντων κατανόησης και έκφρασης, όπως είναι ή Ρυθμική, δημιουργεί μέσα μας ένα αδιάκοπο πηγαινε-έλα από διάφορες ένέργειες και έξσφαλλίζει γοργή έπικοινωνία: ανάμεσα: στους δύο πόλους του είναι μας. "Η μουσική μόρφωση σκοπό έχει ν' άποκαλύψη στους μαθητές τις στενές σχέσεις που πρέπει να υπάρχουν ανάμεσα στο σώμα και στην ψυχή.

Αυτή ή γνώση έαναβαίνει τό χορό (στην πιο ύψηλή σημασία της λέξης) στο άνωτερο επίπεδο που τόν ήβελαν οι άρχαιοι φιλόσοφοι Πλάτωνας, Σωκράτης, Λουκιανός, και στον περασμένο αιώνα ό **Noverre**. 'Ο έρμηνευτής χορευτής θα δώση μορφή σε ό,τι πλαστικό έχει ή μουσική, στο *phrasé*, στο ρυθμό, στις μελωδικές γραμμές, άκόμα και στην άρμονική σύνθεση, θα νιώση μυσικά τούς διάφορους μουσικούς δυναμισμούς και θα τούς κάνει άρατούς. "Όσο πιο έντονη είναι ή μυσική έντύπωση, τόσο ή εικόνα που θα σχηματισθή στον έγκέφαλο θα είναι πιο καθαρή και συγκεκρμένη, κι' επομένως τό άίσθημα του μέτρου και του ρυθμού άνα-

πτύσσεται όμοιά, γιατί τό άίσθημα γεννιέται από την έντύπωση. "Η φυσική κίνηση αναπτύσσει τό όργανο και ή συνείδηση της φυσικής κίνησης αναπτύσσει τό όργανο της σκέψης. Κι' έτσι τό παιδί, μακριά από κάθε σωματική ένόχληση και από κάθε πνευματική άπασχόληση κατώτερης ποιότητας, πλημμυρίζει από χαρά που του γίνεται ένας καινούργιος παράγοντας ήθικης πρόδου, ένα καινούριο διεγερτικό της θέλησης και της προσωπικότητάς του.

Πολλές μητέρες έχουν τη φιλοδοξία να έξυπνούν στα παιδιά τους την άγάπη της μουσικής και γι' αυτό τούς μαθαίνουν να παίζου. Δέν έχει προετοιμαγή όμως τό παιδάκι για να παίξει τό δύσκολο αυτό όργανο. Και προετοιμασία είναι τό κτύπημα τών διαφόρων έλαττωμάτων που παρουσιάζουν τα περισσότερα: δέ μιλίμε βέβαια για τις ίδιοφύεις. Πιο συχνά τά παιδιά παρουσιάζουν: μυϊκή μαλθακότητα ή μυϊκή άκαμψία, έλλειψη νευρικής τονικότητας, νευρική υπερευαισθησία, νευρική δυσαρμονία, έλλειψη Ισορροπίας από κακή έκτίμηση της έκτασης, υπεβολική παρέμβαση της Ικανότητας άνάλυσης που δημιουργεί άδιάκοπες άντιστάσεις, έλλειψη μυσικής ή έγκεφαλικής μνήμης, έλλειψη του πνεύματος συνέχησης, έλλειψη θέλησης ή γενικά ένέργητικότητας, έλλειψη έμπιστοσύνης στον έαυνό τους ή και τό αντίθετο κλπ.

Καθέννας λοιπόν μπορεί να φαντασθή πόσο χρήσιμη είναι ή ρυθμική άγωγή που κτυπάει αυτά τά έλαττώματα για να τ' άντικαταστήση με καινούργια προσόντα. 'Ο **Dalcroze** προρίζει τη διδασκαλία του τόσο για τούς ένηλικούς όσο και για τά παιδιά. Τη θεωρεί άκόμα άπαραίτητο συμπλήρωμα τών γυμναστικών σπουδών και του άθλητισμού που ό κίνησης του μέτρου αναλλοίωτες από την έσσηση του χρόνου. "Η προετοιμασία της άθλητικής κίνησης δέν άλλάζει ταχύτητα και περιορίζει τις άμέτρησης άποχρώσεις μυσικής σύστασης σε στοιχειώδες μόνο διακρίσεις, ενώ κάθε ένέργεια του σώματος θα έπρεπε να μελετάται σε όλες τις συνθήκες ταχύτητας και βραδύτητας, δύναμης και εύλυγισίας έοκεμένης προετοιμασίας ή ζωηρης και αύθόρητης έκτέλεσης, ώστε να μπορεί να έφορμώζεται σ' όλες τις περιστάσεις της καθημερινής ζωής.

"Η πρώτη επίδειξη που έγινε είχε μεγάλη έπιτυχία: παρά τις διαμαρτυρίες μιας μεριάς του καινού για τό άσυνείηστο και λίγο προκλητικό για τότε θέαμα με τό γυμνά μπράτσα και πόδια τών μαθητριών, και παρά την αντίθεση που έξακολουθούσε να δείχνη τό 'Ωδείο. Τότε, για να δώση κούργαγο στον **Dalcroze** ήρθε ένα άραίο πολυεπίλοδο γράμμα του έμπνευσμένου σκηνοθέτη **Adolphe Appia** που, ανάμεσα σε άλλα, έλεγε: "Εβρήκατε επί τέλους τό μέσο που δέ έλευθερώση τό σώματα τών άριανών ανθρώπων από τό διασπαιμό και τις έσωτερικές άπαγορεύσεις (*inhibitions*) και θα τούς κάνει να ίδου καθαρά μέσα τους: και τελειώνω: "Εμείς πραγματικά άναστατωμένους βλέποντας να πραγματοποιούνται οι πόθοι μου που μόνο σαν όνειρο τούς έβλεπα!"

Στό συνέβηριο της **Soleur** που έγινε εκείνη την εποχή (*Tagung schweizerischen Tonkünstler*), ό **Jacques-Dalcroze** εξέθεσε τις άρχές της μεθόδου του και τά "Ωδείο της Βασιλείας και της Ζυρίχης την υιοθέτησαν.

(Συνεχίζεται)